

Прогноз розвитку соціально-трудоових відносин, виникнення колективних трудових спорів (конфліктів) у другому півріччі 2011 року

Липень 2011 року

Національна служба посередництва і примирення (далі – НСПП) в межах повноважень, визначених Законом України "Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)", Положенням про Національну службу посередництва і примирення, затвердженим Указом Президента України від 17 листопада 1998 року № 1258/98, із внесеними змінами, відповідно до плану роботи Національної служби посередництва і примирення на 2011 рік здійснює прогнозування можливих змін соціально-трудоових відносин, виникнення колективних трудових спорів (конфліктів) з метою моделювання майбутньої ситуації і виявлення можливих проблем у соціально-трудоових відносинах для своєчасного врегулювання розбіжностей між сторонами, здійснення заходів щодо запобігання виникненню колективних трудових спорів (конфліктів), стихійних страйків та акцій соціального протесту в Україні і вироблення висновків та рекомендацій для зацікавлених органів, установ, організацій.

При підготовці прогнозних висновків були взяті до уваги існуючі тенденції фінансово-економічного характеру, що позитивним або негативним чином впливали у поточному році і продовжуватимуть впливати на стан соціально-трудоових відносин (далі – СТВ) у трудових колективах країни у другому півріччі 2011 року.

Одним із основних джерел під час здійснення прогнозування стали висновки відділень НСПП у АР Крим та областях, що розроблені на підставі результатів моніторингу стану СТВ у колективах господарюючих суб'єктів України, аналізу динаміки кількості колективних трудових спорів, випадків дестабілізації стану СТВ, страйків, причин їх виникнення, змісту вимог, що висувалися найманими працівниками підприємств у розрізі видів економічної діяльності.

При прогнозуванні змін соціально-трудоових відносин, їх характеру та динаміки в конкретних галузях економіки також враховувалися економічні та соціальні показники Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державного комітету статистики, а також ключові аналітично-інформаційні матеріали фінансового та соціально-економічного характеру щодо розвитку окремих галузей та областей України.

Для прогнозування НСПП стану СТВ на друге півріччя 2011 року важливим є визначення основних тенденцій їх розвитку в трудових колективах підприємств, установ та організацій України упродовж першого півріччя 2011 року та порівняльний аналіз динаміки соціальної напруги у сфері праці із попередніми періодами.

Національна служба посередництва і примирення

² Узагальнені результати аналізу матеріалів, зазначених вище, а також врахування суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації, наявність причин конфліктогенного характеру дають підстави прогнозувати можливі ускладнення соціально-трудова відносин та виникнення колективних трудових спорів (конфліктів) у зазначеному періоді.

Упродовж січня-квітня поточного року обсяги виробництва зросли в усіх основних видах економічної діяльності і, передусім, у промисловості – на 8,5%.

Суттєво, внаслідок сприятливих умов, які впливали на ситуацію на зовнішніх ринках металопродукції, транспортних засобів і устаткування, мінеральних добрив, а також активізації внутрішнього інвестиційного та споживчого попиту на окремі товари, збільшився випуск продукції машинобудування – на 23,2%, хімічної, легкої та металургійної промисловості – на 17,0%, 17,0% та 9,4% відповідно.

У будівництві після тривалого спаду досягнуто зростання обсягів виконаних робіт – на 11,6%, порівняно з січнем-квітнем минулого року. Основним фактором поліпшення ситуації є збільшення видатків державного бюджету в рамках підготовки до Євро-2012.

Низка заходів, передбачених дорученням Президента України В.Ф. Януковича № 1-1/1378 від 29.06.2010 року, мала відчутний позитивний вплив на уповільнення темпів росту заборгованості із виплати заробітної плати в цілому в державі, а в окремих випадках – повної ліквідації та зниження рівня боргу із виплати зарплати.

У січні-травні поточного року представники НСПП брали участь у 356 засіданнях комісій обласних державних адміністрацій з питань забезпечення своєчасності і повноти сплати податків та погашення заборгованості із заробітної плати, пенсій, стипендій та інших соціальних виплат (далі – комісії), на яких заслухано звіти про результати діяльності керівників 1324 підприємств.

Загальна сума заборгованості із виплати заробітної

плати на зазначених підприємствах становила понад 705,0 млн. грн.

У результаті заходів, здійснених НСПП у ході сприяння вирішенню колективних трудових спорів та запобігання їх виникненню, погашено заборгованість із виплати заробітної плати на загальну суму 76,4 млн. грн. на 174 підприємствах, керівників яких було заслухано на засіданнях комісій.

Проте, незважаючи на збільшення обсягів виробництва та покращання фінансово-економічних показників діяльності підприємств у цілому зберігається ймовірність виникнення розбіжностей між сторонами соціального діалогу. Основними конфліктоутворюючими чинниками, що за певних умов можуть призвести до дестабілізації стану СТВ у трудових колективах підприємств, установ та організацій, залишаються:

– наявна заборгованість із виплати заробітної плати (економічне зростання не призвело до очікуваного скорочення заборгованості із виплати заробітної плати і кількості безробітних. Фактичний розмір прожиткового мінімуму не відповідав встановленому законодавством рівню.

Загальна сума боргу із виплати заробітної плати у порівнянні з початком року збільшилась на 4,7% і станом на 1 травня поточного року становила 1 млрд. 275,7 млн. грн., з якого перед працівниками економічно активних підприємств – майже 0,7 млрд. грн., третину цієї суми заборговано підприємствами державної форми власності.

Основна частка загальної суми боргу припадала на підприємства промисловості (55,6%) та будівництва (13,5%), майже половина – на Донецьку (19,4%), Харківську (12,6%), Луганську (8,4%) області та м. Київ (10,4%).

Посилилася напруга і на ринку праці. Кількість офіційно зареєстрованих безробітних за січень-квітень зросла на 6,4% і на 1 травня 2011 року становила 579,9 тис. осіб.

³ Саме з причин наявної заборгованості із виплати заробітної плати та порушення термінів виплати поточної заробітної плати упродовж січня-червня 2011 року виникло 37 колективних трудових спорів із 51 спору, зареєстрованого НСПП).

– Низький рівень заробітної плати на окремих підприємствах та в окремих галузях економіки (найнижчий рівень заробітної плати спостерігався в сільському господарстві, на підприємствах із виробництва текстилю, одягу, хутра та виробів з хутра, шкіри та виробів зі шкіри, з оброблення деревини та виробів з деревини, у готелях та ресторанах і не перевищував 68,0% від середнього по економіці).

Також залишається низьким рівень заробітної плати і у соціально важливих сферах діяльності – охороні здоров'я та наданні соціальної допомоги і освіти, що становить 67,6% - 78,0% до середнього значення по економіці відповідно.

До видів економічної діяльності з найвищим рівнем оплати праці належали авіаційний транспорт, фінансова діяльність, добування паливно-енергетичних корисних копалин і виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення, де заробітна плата працівників перевищила середній показник по економіці в 1,6 - 3,3 рази.

Тобто, в цілому залишається значна диспропорція у рівнях середньої заробітної плати за сферами діяльності).

– Невідповідність тарифних ставок (посадових окладів) рівню, встановленому чинними законодавчими, нормативно-правовими актами, Генеральною, галузевими угодами (саме з цієї причини 21-22 березня 2011 року за сприяння освітніх профспілкових організацій в обласних центрах було проведено масштабну акцію соціального протесту. Серед основних вимог працівників галузі освіти – скорочення розриву між окладом працівника першого тарифного розряду Єдиної тарифної сітки і встановленою статтею 22

Закону України "Про Державний бюджет України на 2011 рік" мінімальною заробітною платою);

– порушення роботодавцями трудових прав і соціальних гарантій найманих працівників у зв'язку з встановленням нових або зміною існуючих соціально-економічних умов праці та виробничого побуту в ході реорганізації, реструктуризації тощо;

– незабезпечення прав і гарантій працівників на об'єктах господарювання, щодо яких реалізуються процедури відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, та на економічно неактивних підприємствах;

– триваюча на окремих підприємствах, в установах, організаціях практика застосування вимушеної неповної зайнятості, робота в умовах неповного робочого дня (тижня), відпустки без збереження заробітної плати;

– порушення власниками чи уповноваженими ними органами (представниками) законодавства про працю, про охорону праці, невиконання ними положень колективних договорів, угод, узгоджених графіків погашення заборгованості із виплати заробітної плати;

– не реагування чи несвоєчасне, малорезультативне реагування частини власників чи уповноважених ними органів (представників) на вимоги найманих працівників або профспілок щодо захисту їх соціальних та трудових прав, невиконання рішень примирних органів (примирних комісій, трудових арбітражів).

Зберігаючи свою деструктивну дію, за умов не усунення або часткового їх усунення, вищеназвані конфліктогенні чинники негативно позначатимуться на стані СТВ і в другому півріччі 2011 року, зумовлюватимуть ускладнення стану СТВ, виникнення колективних трудових спорів (конфліктів), а в окремих випадках – страйків, колективних припинень роботи та акцій соціального протесту.

4 **1. Аналіз ступеня підтвердження (не підтвердження) попереднього піврічного прогнозу НСПП про можливі зміни соціально-трудова відносин, виникнення колективних трудових спорів (конфліктів)**

Рівень підтвердження прогнозу щодо погіршення стану СТВ, виникнення колективних трудових спорів (конфліктів) у першому півріччі 2011 року виявився достатньо високим. Так, у Прогнозі на перше півріччя 2011 року зверталася увага на високу ймовірність ускладнення та дестабілізацію стану СТВ, виникнення колективних трудових спорів на підприємствах машинобудування, будівництва, транспорту та зв'язку (у т. ч. міського електротранспорту), житлово-комунального господарства.

Динамічному розвитку вітчизняного *машинобудування* у поточному році сприяла позитивна економічна ситуація у країнах – основних імпортерів вітчизняної продукції машинобудування. Темп приросту у машинобудуванні за підсумками січня-квітня 2011 року становив 23,2% та був забезпечений переважно збільшенням обсягів виробництва саме кінцевої продукції, а не напівфабрикатів або комплектуючих. Зростання спостерігалось у всіх підвидах машинобудівної промисловості: виробництві транспортних засобів та устаткування (на 33,4%), виробництві електричного, електронного та оптичного устаткування (на 18,7%), виробництві машин та устаткування (на 14,3%).

Проте, незважаючи на економічне зростання на підприємствах машинобудівної галузі стан СТВ залишається стабільно напруженим.

Основними об'єктивними і суб'єктивними чинниками, які негативно впливали на стан СТВ, були: невиконання власником вимог законодавства про працю; положень колективних договорів, угод у частині оплати праці; незабезпечення соціальних гарантій, компенсацій, пільг; невиконання вимог щодо охорони праці; значні суми заборгованості із виплати заробітної плати; несвоєчасна виплата поточної зарплати; практика вимушених відпусток з

ініціативи адміністрації; nereагування чи несвоєчасне реагування власника на вимоги найманих працівників тощо.

Станом на 01.05.2011 року заборгованість із виплати заробітної плати у галузі машинобудування становила 362,4 млн. грн., або 28,4% від загальної суми заборгованості в цілому по Україні за видами економічної діяльності, у тому числі:

– на підприємствах з виробництва машин та устаткування збільшилась у порівнянні з початком року на 9,3% і становила 127,0 млн. грн.;

– на підприємствах з виробництва електричного, електронного та оптичного устаткування збільшилась у порівнянні з початком року на 24,9% і становила 137,1 млн. грн.;

– на підприємствах з виробництва транспортних засобів та устаткування збільшилась у порівнянні з початком року на 30,8% і становила 98,3 млн. грн.

Саме з причин наявної заборгованості із виплати заробітної плати та несвоєчасної виплати поточної заробітної плати упродовж січня-травня 2011 року НСПП сприяла вирішенню 18 колективних трудових спорів (із 25 спорів у цілому по галузі), у яких найманими працівниками було висунуто 33 вимоги (всього зареєстровано – 63).

Найбільша кількість колективних трудових спорів, вирішенню яких сприяла НСПП упродовж січня-травня поточного року, зареєстровано, зокрема на підприємствах машинобудування *Харківської (7), Дніпропетровської (4), Миколаївської (3), Львівської, Тернопільської та Херсонської (по 2) областей.*

Наявність заборгованості із виплати заробітної плати та порушення термінів виплати поточної заробітної плати упродовж січня-травня 2011 року викликали соціальну напругу в 2 трудових колективах підприємств машинобудування Харківської області, що стало основною причиною

додержання найманими працівниками 3 акцій соціального протесту, у т.ч. 1 – припинення роботи.

Так, з метою привернення уваги до нагальних проблем підприємства та погашення значної суми заборгованості із виплати заробітної плати, яка станом на 01.03.2011 року складала 21,3 млн. грн., наймані працівники ДП "Харківський приладобудівний завод ім. Т.Г.Шевченка" у березні поточного року двічі вдавалися до акцій соціального протесту (1 припинення роботи, 1 пікет).

У травні 2011 року через тривале невирішення проблем, які виникли з причин наявної заборгованості із виплати заробітної плати (станом на 01.05.2011 року борг складав 37,5 млн. грн.) наймані працівники Харківського державного авіаційного підприємства провели акцію соціального протесту у формі зборів.

Неефективність реформування **житлово-комунального господарства** призвела до критичного стану основних фондів підприємств галузі, а недосконалість тарифна політика зумовила хронічну і постійно зростаючу збитковість підприємств. Недосконалість системи управління житлом та підприємствами житлово-комунального господарства, а також системи регулювання природних монополій призвела до того, що підприємства галузі неспроможні ефективно працювати в ринкових умовах і надавати споживачам послуги належної якості, що залишає стан СТВ на підприємствах ЖКГ нестабільним.

Так, упродовж січня-травня 2011 року Служба сприяла вирішенню 20 колективних трудових спорів, у яких найманими працівниками було висунуто 45 вимог, у т.ч. 25 вимог щодо погашення заборгованості із виплати заробітної плати та своєчасної виплати поточної заробітної плати.

Найбільша кількість колективних трудових спорів, вирішенню яких сприяла НСПП, зареєстрована на підприємствах житлово-комунального господарства Кіровоградської (5) та Донецької (2) областей.

Саме з причин наявної заборгованості із виплати заробітної плати та несвоєчасної виплати поточної заробітної плати упродовж січня-травня 2011 року НСПП взято на облік 34 випадки дестабілізації стану СТВ (із 39 випадків у цілому по галузі), що на 15,2% менше, ніж у другому півріччі 2010 року.

Через зменшення упродовж січня-травня 2011 року кількості випадків дестабілізації стану СТВ на підприємствах житлово-комунального господарства наймані працівники лише один раз вдалися до акції соціального протесту, на відміну від попереднього року, коли за відповідний період відбулось 3 акції соціального протесту.

А саме: у січні поточного року наймані працівники комунального підприємства "Бориславводоканал" (м. Борислав Львівської області) через тривалу невиплату заборгованої заробітної плати у сумі 1,0 млн. грн. припинили роботу.

Залишається стабільно напруженим стан СТВ на підприємствах транспортної галузі, зокрема **міськеелектротранспорту**.

Дія таких негативних чинників як: невідповідність діючих тарифів на перевезення пасажирів реальним витратам підприємства, старіння основних фондів та неможливість власними силами відновити або поповнити рухомий склад, незабезпечення в повній мірі соціальних гарантій і пільг, передбачених колективним договором, незадовільні умови та стан охорони праці, недостатній контроль за оплатою проїзду пасажирами, які не мають законодавчо встановлених пільг, і в подальшому будуть негативно впливати на стан СТВ на підприємствах галузі.

Заборгованість із виплати заробітної плати та порушення термінів виплати поточної заробітної плати залишаються основними факторами, що істотно впливають на стан СТВ у колективах підприємств міського електричного транспорту.

⁶ Упродовж січня-травня поточного року НСПП сприяла вирішенню 10 колективних трудових спорів виробничого рівня на 9 підприємствах міськелектро транспорту 8 областей України (*Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Київської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Черкаської*) та м. Києва.

У зазначених вище 10 колективних трудових спорах найманими працівниками було висунуто 30 вимог, з яких 13 вимог (43,3%) стосувалися погашення заборгованості із заробітної плати та своєчасної виплати поточної заробітної плати.

Незважаючи на значне зниження у поточному році кількості відкритих форм протистояння, стан СТВ на транспортних підприємствах (насамперед на підприємствах міського електричного транспорту) залишається напруженим.

Так, у січні 2011 року через тривале невирішення проблем із погашенням заборгованості із виплати заробітної плати, яка станом на 01.01.2011 року складала 2,6 млн. грн., близько 70 найманих працівників комунального підприємства ММР "Миколаївелектротранс" (м. Миколаїв) провели мітинг.

Упродовж січня-травня 2011 року Служба сприяла врегулюванню 11 випадків дестабілізації стану СТВ на підприємствах *АР Крим, Донецької, Житомирської, Запорізької, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської та Чернігівської областей.*

Незважаючи на нарощування обсягів виконаних будівельних робіт та позитивну динаміку зменшення сум заборгованості із виплати заробітної плати (порівняно з січнем 2011 року заборгованість із виплати заробітної плати працівникам будівельних підприємств скоротилась на третину і станом на 01.05.2011 року складала 172,0 млн. грн.) з початку 2011 року підвищилась соціальна напруга у трудових колективах **будівельних підприємств.**

У січні-травні 2011 року НСПП здійснювала заходи щодо запобігання виникненню колективних трудових спорів (конфліктів) на 30 підприємствах України, хоча упродовж 2010 року існувала тенденція щодо зменшення кількості потенційно конфліктних підприємств.

Упродовж січня-травня 2011 року Служба сприяла вирішенню 8 колективних трудових спорів, у яких найманими працівниками було висунуто 22 вимоги, у т.ч. 7 вимог стосувалися погашення заборгованості із виплати заробітної плати та своєчасної виплати поточної заробітної плати. Найбільша кількість колективних трудових спорів, вирішенню яких сприяла НСПП, зареєстрована на будівельних підприємствах *Луганської області та міста Києва (по 2).*

У січні-травні 2011 року наймані працівники будівельних підприємств через наявність заборгованості із виплати заробітної плати двічі вдавались до акцій соціального протесту.

Так, 27 квітня 2011 року близько 70 найманих працівників ВП "Шахтопрохідницьке управління № 4 ПАТ "Трест Луганськшахтопроходка" провели мітинг напроти адміністративних будівель Луганської облдержадміністрації та шахтопрохідницького управління № 4, вимагаючи погасити заборгованість із виплати заробітної плати в повному обсязі за період з жовтня 2010 року по березень 2011 року.

10 травня 2011 року близько 100 найманих працівників ВАТ "Спеціалізоване будівельно-монтажне управління" (м. Київ) безстроково припинили свою роботу, вимагаючи погасити заборгованість із виплати заробітної плати з грудня 2010 року у сумі близько 420,0 тис. грн., провести індексацію заробітної плати за останні три роки, скасувати наказ про дводенний робочий тиждень, як такий, що істотно погіршує умови оплати праці та виконати рішення профспілкового комітету про заборону звільнення членів трудового колективу.

7 Служба і в подальшому регулярно здійснюватиме моніторинг та аналіз стану СТВ; особлива увага приділятиметься ситуаціям на підприємствах, де мають місце конфліктогенні чинники, зокрема заборгованість із виплати заробітної плати, порушення термінів виплати поточної заробітної плати, застосування практики вимушеної неповної зайнятості, невиконання положень колективних договорів, неналежне забезпечення соціально-економічних умов праці та виробничого побуту тощо.

2. Прогноз стану соціально-трудових відносин, виникнення колективних трудових спорів (конфліктів) на виробничому рівні у розрізі видів економічної діяльності (галузей)

Сучасний стан **машинобудування** характеризується низьким рівнем технологічних процесів. Існуючі в галузі виробничі потужності морально та фізично застаріли (70% обладнання експлуатується більше 20 років, використовуються ресурсоємні технології) і не спроможні забезпечити необхідний обсяг виробництва. Велика кількість підприємств потребує масштабної реконструкції і технічного переоснащення з метою створення умов для виготовлення продукції з конкурентоспроможними техніко-економічними показниками. Істотна невідповідність виробничих потужностей підприємств потребам ринку призводить до їх фінансової неефективності.

На відміну від промислово розвинутих країн світу, в Україні освоєння нових наукоємних технологій, створення нових матеріалів із спеціальними властивостями та нового технологічного обладнання йде повільними темпами. Порівняно з розвинутими країнами галузева структура української промисловості занадто обтяжена виробництвом первинних сировинних ресурсів і напівфабрикатів.

Фактичні інвестиції в галузь машинобудування не відповідають потребам, а конкурентоспроможність більшості видів продукції невисока і в основному досягається за рахунок низької ціни.

Зважаючи на те, що галузь є сектором довготривалих

інвестицій, очікувати зменшення напруги у соціальному діалозі між найманими працівниками та адміністрацією **підприємств машинобудування** у другому півріччі 2011 року не слід. А висока залежність машинобудівельної галузі від традиційних зовнішніх ринків збуту продукції та низький рівень їх диверсифікації виступає суттєвим обмеженням щодо розвитку машинобудування.

Основними проблемами в галузі машинобудування залишаються:

– великі обсяги дебіторської та кредиторської заборгованості;

Так, залишається складною ситуація у ВАТ завод "Потенціал" (м. Харків). За підсумками 1 кварталу 2011 року величина кредиторської заборгованості склала 25,7 млн. грн. Зобов'язання підприємства перед своїми кредиторами в 6,7 рази перевищують суму дебіторської заборгованості.

– неефективна державна підтримка як підприємств-експортерів (щодо пільгового кредитування), так і підприємств, що працюють на внутрішній ринок (недостатність обсягів державного замовлення).

Зокрема, відсутність державного замовлення та замовлень з боку власника на виготовлення продукції призвели до банкрутства провідного в свій час підприємства галузі ВАТ "SELMI" (м. Суми). Трудовий колектив, практично, змирився з подальшою безперспективністю роботи на даному підприємстві. Подальше зволікання у вирішенні даного питання, як і не виплата боргу по заробітній платі (16,5 млн. грн.), можуть призвести до стихійних акцій соціального протесту трудового колективу підприємства.

Залишається напруженим стан соціально-трудових відносин на КП Шосткінський казенний завод "Зірка" (м. Шостка Сумської області), який працює в досить тяжких економічних умовах, що є наслідком недостатніх обсягів замовлень з боку держави. Заборгованість із виплати заробітної плати станом на 01.05.2011 року складає 3,6 млн. грн. і за останні місяці практично не зменшується.

8 Зберігається напружений стан СТВ у ВАТ "Ізюмський тепловозремонтний завод" (м. Ізюм Харківської області). Загальна сума боргу найманим працівникам станом на 01.05.2011 року складала 7,7 млн. грн., що на 17,0% більше, ніж на початок року та в 6,7 рази більше, ніж на момент реєстрації колективного трудового спору. Основною причиною виникнення боргів залишається недостатнє забезпечення підприємства замовленнями.

– Недотримання керівниками підприємств законодавства щодо забезпечення прав та соціальних гарантій працюючих;

– ухилення адміністрації підприємств від укладення колективних договорів, угод;

– повільні темпи погашення заборгованості із виплати заробітної плати, а в окремих випадках – нарощування сум заборгованості.

Вкрай нестабільним залишається стан СТВ у колективах підприємств машинобудівельної галузі Дніпропетровської, Миколаївської, Сумської та Харківської областей.

Найбільшу соціальну напругу та найгостріше реагування в трудових колективах підприємств, як і раніше, викликають наявна заборгованість із виплати заробітної плати та порушення термінів виплати поточної заробітної плати.

Неефективна діяльність значної частини підприємств, їх складний фінансово-економічний стан, дефіцит обігових коштів, недостатні обсяги інвестицій на перепрофілювання та реконструкцію виробництва продовжують негативно впливати на стан СТВ. Питання своєчасної виплати заробітної плати, низького рівня оплати праці, колективно-договірного регулювання соціально-трудова відносин досі є нагальними для багатьох **підприємств машинобудування**.

Станом на 01.05.2010 року найбільші суми заборгованості із виплати заробітної плати перед найманими працівниками мають такі підприємства галузі:

Кіровоградської області (ВАТ "Олександрійська фірма "Віра-Сервіс" – 4,4 млн. грн.), **Миколаївської області** (ДП "Суднобудівний завод імені 61 комунара" – 25,0 млн. грн.), **Сумської області** (ВАТ "Нафтопромаш" – 1,4 млн. грн., ВАТ "Центролит" – 1,9 млн. грн.), **Харківської області** (ДП "Завод ім. В.О. Малишева" – 26,7 млн. грн., ДП "Харківський електромеханічний завод" – 5,4 млн. грн.), **Чернігівської області** (ВАТ "Чернігівський завод радіоприладів" – 2,8 млн. грн.).

Особливо проблемним залишається питання погашення заборгованості із виплати заробітної плати на підприємствах, які призупинили чи припинили виробничу діяльність, а також на тих, де триває процедура банкрутства, санації.

Неефективна діяльність значної частини підприємств, їх складний фінансово-економічний стан, дефіцит обігових коштів, недостатні обсяги інвестицій на перепрофілювання та реконструкцію виробництва продовжують негативно впливати на стан СТВ. Питання своєчасної виплати заробітної плати, низького рівня оплати праці, колективно-договірного регулювання соціально-трудова відносин досі є нагальними для багатьох **підприємств машинобудування**.

Таким чином, беручи до уваги наявність у трудових колективах підприємств машинобудування соціально-економічних причин, потенційно і реально здатних призвести до ускладнення соціально-трудова відносин, є підстави прогнозувати у другому півріччі 2011 року на окремих підприємствах дестабілізацію стану СТВ, виникнення нових колективних трудових спорів та проведення найманими працівниками акцій соціального протесту.

Залишається досить складною і ситуація на **підприємствах житлово-комунального господарства**. Моніторинг стану СТВ у трудових колективах підприємств галузі свідчить, що розбіжності між сторонами соціального діалогу зумовлені скрутним фінансово-економічним становищем зазначених підприємств та низьким рівнем оплати праці найманим працівникам.

9 Так, порушення вимог ст. 115 КЗпПУ та ст. 24 Закону України "Про оплату праці" спостерігається на підприємствах **Львівської області** (КП "Бориславводоканал", де заборгованість із виплати заробітної плати станом на 01.05.2011 року становила 1,4 млн. грн.), **Харківської області** (ТОВ "Харківкомунпромвод" – 423,5 тис. грн.), **Херсонської області** (Цюрупінського міського комунального підприємства "Водоканал" – 280,0 тис. грн.), **Хмельницької області** (КП Нетішинської міської ради "Житлово-комунальне об'єднання" – 533,6 тис. грн.).

Фінансова стабільність підприємств житлово-комунального господарства є важливою складовою своєчасної виплати заробітної плати найманим працівникам. Наразі, основними факторами, що негативно впливають на фінансово-економічний стан підприємств ЖКГ є:

– несистематичні розрахунки споживачів (у першу чергу – населення) за спожиті житлово-комунальні послуги та пов'язане з цим зростання обсягів дебіторської та кредиторської заборгованості;

– незбалансованість діючих тарифів, їх невідповідність рівню економічно обґрунтованих витрат;

– несвоєчасне та недостатнє фінансування бюджетами різних рівнів по дотаціях, субсидіях, передбачених чинним законодавством на відшкодування витрат підприємств галузі.

Через важкий фінансовий стан на ряді підприємств тарифні ставки та посадові оклади працюючих не відповідають нормам Генеральної та галузевої угод, законодавчо встановленому рівню мінімальної заробітної плати. Низький рівень заробітної плати призводить до плинності кадрів та зниженню якості послуг.

Фінансово-економічні проблеми галузі призводять до порушення власниками вимог законодавства з питань охорони та безпеки праці, невиконання в повному обсязі заходів щодо запобігання виробничому травматизму та

створенню умов безпечної праці, зумовлених експлуатацією морально застарілого та фізично зношеного обладнання, устаткування, технологічних мереж тощо.

Відсутність інвестицій на впровадження енергозберігаючих технологій, технічне переоснащення і модернізацію житлово-комунальних підприємств та інших заходів, передбачених Загальнодержавною програмою реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки негативно впливають на соціальну стабільність у трудових колективах підприємств житлово-комунального господарства.

Станом на 01.05.2011 року Службою здійснюються заходи щодо запобігання виникненню колективних трудових спорів (конфліктів) на 48 підприємствах галузі, працівникам яких не виплачено заробітну плату у сумі понад 13,2 млн. грн. Це потенційно конфліктогенні підприємства, де можливе виникнення колективних трудових спорів, а на ряді підприємств й акцій соціального протесту, у т.ч. незаконних страйків.

Підсумовуючи викладене, у разі неусунення зазначених дестабілізаційних чинників, враховуючи наявність досвіду колективного відстоювання соціально-трудова прав та наявності створених у минулих роках умов потенційної конфліктності в трудових колективах підприємств житлово-комунального господарства, можна очікувати у другому півріччі 2011 року ескалації конфлікту між сторонами соціального діалогу та виникнення колективних трудових спорів на підприємствах галузі. Лише за умови наявності фінансової допомоги з місцевих бюджетів, яка покращить фінансовий стан підприємств і дозволить своєчасно виплачувати поточну заробітну плату, стан СТВ на підприємствах ЖКГ може стабілізуватися.

Проведений НСПП комплексний аналіз стану СТВ на підприємствах **транспортної галузі (у т. ч. міського електротранспорту)** показав, що у зв'язку з дією комплексу негативних чинників, які мають місце на зазначених

підприємствах, рівень конфліктогенності на транспортних підприємствах залишається одним з найвищих в Україні.

Міський електричний транспорт є однією з найважливіших ланок у міській транспортній системі, яка надає послуги щодо повсякденних доступних та безпечних перевезень всіх верств населення в межах міст України.

Підприємства міського електричного транспорту належать до підприємств комунальної форми власності, фінансовий стан яких залежить від встановлених місцевими органами влади тарифів на перевезення пасажирів, а також розмірів та своєчасності відшкодування із бюджетів (місцевих і державного) втрат від перевезення пільгових категорій громадян.

Через тривалий незадовільний фінансовий стан підприємств галузі майже повністю зносилася матеріально-технічна база, близько половини рухомого складу простоє через технічну несправність, комунальні підприємства опинились на межі банкрутства, а екологічно чистий вид транспорту став неконкурентоспроможним.

Об`єктивними причинами ускладнень стану СТВ на підприємствах є:

- недостатнє та не в повному обсязі відшкодування із державного бюджету втрат підприємств від перевезення пільгових категорій пасажирів;
- зношеність рухомого складу, трамвайних колій, контактної мережі;
- невиконання у повному обсязі Закону України "Про міський електричний транспорт" та Державної програми реформування галузі в частині забезпечення підприємств новим рухомим складом;
- невідповідність діючих тарифів на перевезення пасажирів реальним витратам підприємства;
- дублювання маршрутів міського електричного транспорту маршрутами автотранспорту;
- старіння основних фондів та неможливість власними

силами відновити або поповнити рухомий склад;

– підвищення цін на енергоносії та, в окремих випадках, неможливість підприємств вчасно та в повному обсязі розрахуватися за спожиту електроенергію;

– наявність заборгованості із виплати заробітної плати, а на окремих підприємствах – довготривалої невиплати заробітної плати.

Суб`єктивні причини ускладнень стану СТВ:

– недотримання власниками або уповноваженими ними органами вимог законодавства про працю, зокрема в частині своєчасності виплати заробітної плати;

– незабезпечення в повній мірі соціальних гарантій і пільг, передбачених колективним договором;

– nereагування чи малоефективне реагування власників на ускладнення стану СТВ;

– скорочення чисельності працюючих;

– застосування практики вимушеної неповної зайнятості, роботи в умовах неповного робочого дня (тижня).

Зокрема, на КП "Рівнеелектротранс" (м. Рівне) наймані працівники, за виключенням водіїв тролейбусів та кондукторів, працюють у режимі 4-денного робочого тижня.

– Відсутність договірних відносин з визначенням чіткого механізму взаєморозрахунків між замовниками послуг підприємств міського електричного транспорту (місцеві органи самоврядування) та виконавцями (перевізниками);

– незадовільні умови та стан охорони праці;

– недостатній контроль за оплатою проїзду пасажирами, які не мають законодавчо встановлених пільг.

У зв'язку з тим, що фінансування вартості проїзду пасажирів пільгових категорій з державного бюджету України надходить із затримкою і не в повному обсязі, а діючий тариф на перевезення пасажирів не відповідає фактичній вартості перевезень, переважна більшість підприємств міського електричного транспорту є збитковими. Системне погіршення фінансово-економічного стану підприємств, відповідно, відбивається і на стані СТВ – періодично виникає заборгованість із виплати заробітної плати найманам

працівникам, що погіршує соціальний клімат у трудових колективах підприємств міського електричного транспорту та підвищує ймовірність виникнення колективних трудових спорів (конфліктів).

Саме недофінансування з державного бюджету субвенцій за пільгове перевезення окремих категорій громадян залишається основною об'єктивною причиною виникнення боргів із виплати заробітної плати на підприємствах:

Волинської області (Луцьке підприємство електротранспорту – 1,9 млн. грн.), **Житомирської області** (КП "Житомирське трамвайно-тролейбусне управління" – 2,6 млн. грн.), **Луганської області** (КП "Стахановське трамвайно-тролейбусне управління" – 467,0 тис. грн., КП "Лисичанське троллейбусне управління" – 705,4 тис. грн., КП "Луганське електротранс" – 431,0 тис. грн.), **Миколаївської області** (КП Миколаївської міської ради "Миколаївелектротранс" – 2,4 млн. грн.), **Хмельницької області** (ХКП "Електротранс" – 1,5 млн. грн.).

Узагальнюючи існуючі на сьогодні тенденції в динаміці та характері соціально-трудова відносин на підприємствах **транспортної галузі (у т. ч. міського електротранспорту)**, тривале неусунення основних причин конфліктності, а також те, що значна частина цих причин ймовірно, буде діяти і в другому півріччі 2011 року, є підстави прогнозувати, що соціально-трудова відносини в окремих трудових колективах будуть залишатися складними, а в ряді випадків – напруженими, що може призвести до виникнення нових колективних трудових спорів та акцій соціального протесту.

Соціально-трудова відносини у колективах **будівельних організацій** упродовж останніх років зазнали впливу негативних чинників. Незважаючи на деякі позитивні зміни в галузі будівництва, загальний стан СТВ суттєво не поліпшився, оскільки не усунені основні чинники виникнення конфліктогенної ситуації, відбувається ріст безробіття,

низький рівень оплати праці при загальному зростанні цін та тарифів на послуги.

У зв'язку з низькою платоспроможністю та несвоечасністю розрахунків за виконані роботи фінансово-виробничий стан багатьох будівельних підприємств і організацій залишається незадовільним.

Основна причина зниження темпів будівельно-монтажних робіт – відсутність реальних платоспроможних замовників. Це, в свою чергу, призводить до незабезпеченості замовлень на об'єми будівельних робіт, відсутності повної зайнятості будівельних організацій. Несвоечасні розрахунки з боку окремих замовників та держави за виконані роботи ведуть до незабезпеченості будівельних підприємств фінансами, нестачі оборотних коштів.

Обмеженість коштів не дозволяє оновлювати виробничі фонди, здійснювати реструктуризацію та перепрофілювання виробництва відповідно до сучасних вимог ринку. Більшість підприємств відзначаються низьким рівнем технології та організації виробництва і праці, що призводить до збільшення кредиторської заборгованості. Нові форми організації праці, нові технології будівельно-монтажних робіт впроваджуються в переважній більшості на невеликих підприємствах приватної форми власності, які застосовують зарубіжні технології, виконують будівельно-монтажні роботи європейського зразка. Таке впровадження надає можливість збільшити обсяги робіт будівельних організацій, зменшує звільнення висококваліфікованих кадрів.

Низька інвестиційна активність та незадовільний стан більшості суб'єктів господарювання України, зменшення інвестиційних можливостей всіх рівнів, відсутність достатніх ринкових механізмів для залучення коштів з недержавних джерел фінансування негативно вплинули на фінансовий стан підприємств та організацій будівництва.

Заборгованість із виплати заробітної плати залишається основним чинником дестабілізації стану СТВ у

трудоу колективах будівельних підприємств **Донецької області** (ЗАТ Будівельно-монтажна фірма "Донбасмеханомонтаж" – 3,3 млн. грн.), **Тернопільської області** (ТОВ "Домобудівник" – 1,0 млн. грн., ПП "Тернопільська фірма "Будівельник" – 818,5 тис. грн.), **міста Києва** (ТОВ "БМК "Планета міст" – 6,2 млн. грн., ПАТ "Мостобуд" ТОВ "Мостобудівельна компанія МСУ" – 1,8 млн. грн.).

Повільне нарощування обсягів робіт, наявність боргів із виплати заробітної плати, робота частини будівельних організацій у режимі скороченого тижня або її призупинення на ряді об'єктів взагалі, з урахуванням порівняно невисокої заробітної плати та важких умов праці, продовжують викликати занепокоєння щодо стабільності стану СТВ в окремих трудових колективах будівельників і у другому півріччі 2011 року.

З початку 2011 року погіршився стан СТВ у трудових колективах **підприємств бюджетної сфери**, зокрема у закладах освіти.

Так, 21 березня 2011 року близько 9000 найманих працівників з понад 2000 освітніх закладів Донецької, Запорізької, Кіровоградської, Луганської, Львівської та Полтавської областей провели в обласних центрах мітинги з вимогами збереження робочих місць, виплати заборгованості із заробітної плати та перегляду умов оплати праці освітян.

Схожа ситуація з рівнем оплати праці спостерігається у трудових колективах закладів охорони здоров'я – середня заробітна лікарів у квітні 2011 року на третину менша ніж в середньому по Україні, а диференціація заробітної плати залежно від кваліфікації найманих працівників є не значною.

НСПП з метою запобігання виникненню колективних трудових спорів (конфліктів) упродовж січня-травня 2011 року було взято на облік стан СТВ у 14 освітніх закладах та у 24 закладах охорони здоров'я.

Стан СТВ між роботодавцями та найманими працівниками в другому півріччі 2011 року в закладах бюджетної сфери значною мірою буде визначатися результатами врахування потреб галузі в частині видатків на підвищення заробітної плати працівників відповідно законодавчо визначених співвідношень, реальних потреб фінансування матеріально-технічного забезпечення установ та закладів та ін.

Серед причин, що можуть призвести в другому півріччі 2011 року до певного ускладнення соціально-трудоу відносин в окремих колективах закладів бюджетної сфери, є:

– невиконання окремих положень Закону України "Про освіту", Основ законодавства України про охорону здоров'я, Основ законодавства України про культуру;

– порушення термінів виплати заробітної плати найманим працівникам;

– практика переведення працівників на неповну ставку, роботу в умовах неповного робочого дня (тижня);

– недостатній рівень фінансування галузей освіти, охорони здоров'я, культури місцевими бюджетами на капітальний ремонт, оновлення матеріально-технічної бази.

3. Прогноз стану соціально-трудоу відносин, виникнення колективних трудових спорів (конфліктів) на територіальному рівні

Зважаючи на результати вивчення тенденцій у соціальної сфері, аналізу причин виникнення та ходу врегулювання випадків дестабілізації стану СТВ та колективних трудових спорів, НСПП прогнозує у подальшому можливе ускладнення стану СТВ у першу чергу на підприємствах, в установах, організаціях країни в таких галузях економіки:

АР Крим – діяльність транспорту та зв'язку, будівництво;

Вінницька область – діяльність транспорту та зв'язку,

охорона здоров'я та надання соціальної допомоги, житлово-комунальне господарство;

Волинська область – вугільна промисловість, діяльність міськелектро транспорту, бюджетна сфера, житлово-комунальне господарство;

Дніпропетровська область – хімічна промисловість, машинобудування, діяльність міськелектро транспорту;

Донецька область – вугільна промисловість, будівництво, житлово-комунальне господарство;

Житомирська область – будівництво, діяльність міськелектро транспорту, житлово-комунальне господарство;

Закарпатська область – житлово-комунальне господарство, сільське господарство, діяльність транспорту та зв'язку;

Запорізька область – металургійне виробництво, машинобудування, будівництво, бюджетна сфера, житлово-комунальне господарство;

Івано-Франківська область – будівництво;

Київська область – харчова промисловість, житлово-комунальне господарство, будівництво;

Кіровоградська область – освіта, житлово-комунальне господарство;

Луганська область – вугільна промисловість, будівництво, житлово-комунальне господарство;

Львівська область – вугільна промисловість, будівництво, освіта, житлово-комунальне господарство;

Миколаївська область – машинобудування;

Одеська область – житлово-комунальне господарство;

Полтавська область – бюджетна сфера, житлово-комунальне господарство;

Рівненська область – будівництво, діяльність транспорту та зв'язку, бюджетна сфера;

Сумська область – будівництво, житлово-комунальне господарство;

Тернопільська область – будівництво, діяльність транспорту та зв'язку, бюджетна сфера;

Харківська область – машинобудування, діяльність міськелектро транспорту, житлово-комунальне господарство;

Херсонська область – текстильне виробництво, машинобудування, будівництво, житлово-комунальне господарство;

Хмельницька область – харчова промисловість, діяльність транспорту та зв'язку, бюджетна сфера, житлово-комунальне господарство;

Черкаська область – будівництво, діяльність міськелектро транспорту, бюджетна сфера, житлово-комунальне господарство;

Чернівецька область – текстильне виробництво, оброблення деревини, сільське господарство, будівництво, житлово-комунальне господарство;

Чернігівська область – сільське господарство, освіта.

На основі аналізу динаміки соціально-економічних показників розвитку підприємств, установ та організацій НСПП прогнозує ймовірність ускладнення соціально-трудова відносин, виникнення колективних трудових спорів (конфліктів) на **територіальному рівні:**

Автономна Республіка Крим – міста Феодосія, Сімферополь, Керч;

Вінницька область – міста Вінниця, Хмільник, Могилів-Подільський район;

Волинська область – міста Луцьк та Нововолинськ;

Дніпропетровська область – міста Дніпропетровськ, Кривий Ріг, Нікополь, Дніпродзержинськ, Павлоград, Жовті Води, Марганець, Орджонікідзе;

¹⁴ *Донецька область* – міста Донецьк, Макіївка, Горлівка, Костянтинівна, Слов`янськ;

Житомирська область – міста Житомир, Коростень, Малин;

Запорізька область – міста Запоріжжя, Токмак, Мелітополь, Бердянськ;

Київська область – міста Біла Церква, Бровари;

Кіровоградська область – міста Кіровоград, Олександрія;

Львівська область – міста Львів, Борислав, Дрогобич, Самбір, Стрий, Трускавець, Новий Розділ;

Миколаївська область – міста Миколаїв, Южноукраїнськ;

Одеська область – місто Одеса;

Полтавська область – міста Полтава, Лубни та Карлівка;

Рівненська область – міста Рівне, Дубно та Здолбунів;

Сумська область – міста Суми, Шостка, Охтирка, Білопільський район;

Тернопільська область – місто Тернопіль;

Харківська область – міста Харків та Ізюм;

Херсонська область – міста Херсон, Берислав, Нова Каховка, Цюрупинськ;

Хмельницька область – міста Хмельницький та Нетішин, Полонський район;

Черкаська область – міста Черкаси, Ватутіне, Канів, Звенигородка та Сміла;

Чернівецька область – міста Чернівці, Новодністровськ;

Чернігівська область – міста Чернігів, Ніжин та Прилуки;

місто Київ – Дарницький, Оболонський райони.

4. Висновки та пропозиції

Здійснений НСПП комплексний аналіз стану, динаміки, домінуючих тенденцій у фінансово-економічній, виробничій, соціально-економічній сферах, аналіз об'єктивних та суб'єктивних причин, позитивних та негативних чинників, що на початку 2011 року на всіх рівнях (виробничому, територіальному, галузевому) впливали на відносини між найманими працівниками та власниками або уповноваженими ними органами (представниками) засвідчив, що у другому півріччі 2011 року стан СТВ може змінитися на краще за умови соціально-економічної стабільності у державі, відновлення ефективної діяльності підприємств, зростання продуктивної зайнятості населення, зменшення рівня безробіття, посилення відповідальності роботодавців за своєчасність і повноту виплати заробітної плати.

Водночас, на окремих підприємствах, територіях, в галузях діють, і за прогнозами НСПП, можуть діяти і бути актуальними чинники як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру, внаслідок дії яких можливе ускладнення стану СТВ та виникнення колективних трудових спорів (конфліктів), а в окремих випадках їх крайніх проявів – страйків, акцій соціального протесту.

Основними причинами **соціально-економічного характеру**, що призводили і, ймовірно, будуть призводити у другому півріччі 2011 року до ускладнення стану СТВ, виникнення колективних трудових спорів, конфліктів є:

– наявна заборгованість із виплати заробітної плати, нестабільні темпи її погашення, зростання боргів в окремих галузях та регіонах;

– несвоєчасна виплата поточної заробітної плати, невиплата компенсації втрати частини заробітної плати у зв'язку з порушенням термінів її виплати;

– низький рівень оплати праці в ряді галузей економіки;

15 – недотримання суб'єктами господарювання встановленого законодавством рівня мінімальної заробітної плати, невідповідність тарифних ставок (посадових окладів) вимогам Генеральної, галузевих, регіональних угод;

– порушення соціальних та трудових прав найманих працівників в ході реорганізації, реструктуризації, приватизації, зміни власника об'єктів господарювання;

– застосування на частині підприємств, установ, організацій вимушеної неповної зайнятості, робота в умовах неповного робочого дня (тижня);

– незабезпечення прав і гарантій працівників на підприємствах щодо яких реалізуються процедури відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом;

– невиконання на підприємствах, в установах, організаціях вимог законодавства про охорону та безпеку праці.

В основі багатьох з названих вище причин лежать негативні фактори **фінансово-економічного характеру**:

– складний фінансовий стан, неефективна діяльність частини підприємств, збитковість виробництва, значні обсяги дебіторської та кредиторської заборгованості, що мають тенденцію до зростання в окремих галузях економіки;

– негативні або неефективні економічні та фінансові результати попередніх структурних перебудов окремих галузей економіки;

– неузгодженість, нерегульованість податкової, цінової, кредитної політики; невідповідність тарифів на житлово-комунальні послуги витратам на їх виробництво;

– несвоєчасні чи не в повному обсязі розрахунки споживачів за поставлену продукцію, товари, виконані роботи, отримані послуги;

– недостатні обсяги фінансування, недофінансування або нерівномірне протягом року фінансування підприємств та організацій з місцевих та державного бюджетів; несвоєчасне надходження субвенцій на відшкодування витрат на перевезення пільгових категорій пасажирів; низький рівень дотацій на компенсацію збитків підприємств через державне регулювання цін і тарифів.

Поряд з групою об'єктивних соціально-економічних та фінансово-економічних причин виникнення конфліктів, на підприємствах продовжують діяти негативні фактори впливу на стан СТВ, що носять **суб'єктивний характер**:

– порушення роботодавцями законодавства про працю, про охорону праці, невиконання графіків погашення заборгованості із виплати заробітної плати;

– ухилення власників від укладення колективних договорів, невиконання зобов'язань, прийнятих в колективних договорах;

– nereагування або неефективне реагування частини власників (уповноважених ними органів чи представників) на обґрунтовані вимоги найманих працівників чи профспілок;

– невиконання рішень примирних органів (примирних комісій, трудових арбітражів), угод, домовленостей по вирішенню колективних трудових спорів.

Роль **стримуючих факторів** щодо ускладнення стану СТВ, виникнення колективних трудових спорів (конфліктів) у прогнозованому періоді можуть виконувати:

– повна ліквідація заборгованості із виплати заробітної плати, в тому числі на підприємствах-банкрутах та економічно неактивних підприємствах;

– забезпечення інноваційного розвитку економіки, запровадження прогресивних технологій, підвищення конкурентоспроможності продукції, товарів, послуг;

¹⁶ – посилення соціальної складової Державного бюджету України на 2011 рік, результати реалізації якої мають позитивним чином позначитися на зростанні номінальних та реальних доходів громадян, підвищенні їх життєвого рівня;

– запровадження відповідного рівня оплати праці на підприємствах, установах, організаціях різних галузей економіки.

Крім того, додатковими стримуючими факторами у другій половині 2011 року, як і в попередні періоди, будуть:

– посилення дисциплінарної, цивільно-правової, адміністративної, кримінальної відповідальності власників або уповноважених ними органів (представників) за порушення законодавства про працю, про оплату праці;

– наявність у значної частини найманих працівників, крім основного, додаткових джерел отримання заробітної плати, інших доходів;

– небажання працівників вступати у відкритий, документально оформлений конфлікт з роботодавцем, побоювання найманих працівників втратити робочі місця в умовах обмеженого вибору місць роботи в окремих галузях, регіонах;

– слабкість чи відсутність профспілкових організацій, недостатня обізнаність або відсутність досвіду найманих працівників щодо колективного захисту своїх соціальних та трудових прав.

З урахуванням комплексної дії вищезазваних об'єктивних та суб'єктивних чинників, які позитивно чи негативно впливали на стан і характер СТВ, беручи до уваги особливості економічного, фінансового та соціального становища України у першому півріччі 2011 році та їх впливу на відносини між найманими працівниками та власниками чи уповноваженими ними органами (представниками), НСПП прогнозує у другому півріччі 2011 року можливе ускладнення

соціально-трудових відносин, виникнення колективних трудових спорів (конфліктів), а в окремих випадках – звернення трудових колективів до акцій соціального протесту найманих працівників підприємств **машинобудування, будівництва, транспорту та зв'язку, житлово-комунального господарства, бюджетної сфери (освіта, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги).**

НСПП, її відділення в АР Крим та областях з урахуванням результатів наведеного Прогнозу продовжуватимуть у взаємодії з центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, профспілками та роботодавцями здійснення заходів щодо стабілізації та поліпшення стану СТВ, запобігання виникненню колективних трудових спорів (конфліктів) та сприяння їх своєчасному вирішенню.